

Het woord 'mooi' spreek ik maar al te graag uit

Als Maria van Heeswijk zou slagen voor de hbs, mocht ze van haar vader een reis naar een ander werelddeel maken. Ze wilde naar Zuid-Afrika. Maria: 'Om te weten wat apartheid is, het echt te zien.' Ze vertelt dat ze expres in treinwagons voor zwarte mensen ging zitten; kijken wat er gebeurt. 'Ik houd wel van een beetje provoceren.' De toon van het interview is gezet; Maria denkt, voelt en ervaart intens en zet dat om in kunst.

Die eerste grote reis maakte ze in gezelschap van haar latere man Dick en zijn ouders. Ze zaten op dezelfde hbs en werden verliefd toen bleek dat hij na het eindexamen met zijn ouders in Zuid-Afrika ging wonen. 'Ik reisde met hen mee op de boot en tijdens die 10 dagen werden we steeds verliefder. Ik bewonderde hem om wat hij vertelde en wilde hem helpen zijn plannen te realiseren.' Het weerhield haar er niet van met haar eigen kunst aan de gang te gaan. 'Zelf heb ik mijn eigen gedachtes over dingen. Ik voel me erg betrokken bij hoe het met de wereld gaat en veel van mijn kunst ontstond tijdens de reizen die we altijd zijn blijven maken. Ik begon met collages die allemaal betrekking hebben op de tijd, de schoonheid van de aarde, de kracht van vrouwen en landschappen. Samen maakten we vooral films. Dankzij een baan bij Omroep Brabant leerde ik geluidsopnames te maken, daarnaast ben ik een grimeercursus gaan doen en heb ik mijn grootrijbewijs gehaald. Zodat we met alle spullen en acteurs met een vrachtwagen konden reizen naar plekken waar gefilmd werd.'

Wat waren dat voor films?

'Speelfilms, sommige zijn uitgezonden door de VPRO. We wilden de inhoud zo presenteren dat mensen kunnen associëren op een poëtische manier. Zo reik je een wereld aan waarin je kunt mijmeren, een wereld naast de bestaande wereld. Bijvoorbeeld bij 'Angels en angels', geïnspireerd op de gezusters Brontë. Drie vrouwen zoals zij luisteren naar de dromen van een stel jonge meisjes die in een mijn werken en schrijven ze op. Of: Een blinde man, gespeeld door Jules Deelder, wordt van het begin af aan begeleid en geïnstrueerd door zijn zus. Zij leert hem bewust verkeerde dingen. Als ze door een industriewijk lopen, zegt zij: we wandelen nu tussen de bloemen. Op die manier krijg je een heel vertekend beeld. Dicks streven is

Maria van Heeswijk
Kunstenaar Maria van Heeswijk (Eindhoven, 1954) heeft een indrukwekkend oeuvre aan collages, schilderijen, films en tableaux vivants opgebouwd - zeer divers, soms gewaagd, meestal kleurig. De lange lijst tentoonstellingen laat zien dat ze goed in de markt ligt. Maria is een reiziger, metgezel van haar man Dick Verdult, eveneens kunstenaar. Die ze bewondert en bemint en tegelijk is zij onafhankelijk en authentiek. Samen kregen ze drie kinderen. Voor een deel werkt Maria in St. Oedenrode en de overige tijd in haar atelier in Spanje. Op de verschillende locaties geeft zij masterclasses.
www.mariavanheeswijk.nl

dat mensen geprikkeld worden zelf te blijven denken en niet als gesneden koek aannemen wat ze voorgeschoteld krijgen.'

Ben je verbonden met een bepaalde levensbeschouwing?

'Ik geloof in heel veel dingen. Dat komt ook doordat ik brandwonden kan genezen, dat heb ik van mijn moeder doorgekregen. Als iemand zich verbrandt, maak ik een kruis en zeg een klein gedichtje, een gebedje. Dan verdwijnt de pijn onmiddellijk en er blijft geen enkel litteken over. Ik dacht vroeger dat alle mensen dat konden, want als wij ons brandden gingen we altijd naar mijn moeder. Ik overlees het wel even, zei ze dan. Het was zo vanzelfsprekend dat ik er vanuit ga dat er meerdere werkelijkheden zijn. Ik ben erg geïnteresseerd in kruiden en geef mezelf elke dag energie. Mijn leven bestaat alleen maar uit toeval, uit heel mooi toeval. Op mijn weg komen precies de dingen die ik wil doen. Misschien komt dat doordat ik echt een doel in mijn leven heb.'

Jouw leven bestaat uit toeval? Bestaat er wel toeval?

'Laat ik het zo zeggen: ik word begeleid. En heb veel geluk. Soms maakt ik me zorgen over iets, maar het lijkt bijna alsof dat vanzelf weer weggenomen wordt. Ik hoef me niet zo lang druk te maken. Ik handel wel, om problemen te voorkomen, maar dan valt het ook allemaal zo op z'n plaats. Toen mijn oudste zoon Rocco geboren werd was ik na de collages net met schilderen begonnen, omdat ik de schoonheid van het leven, van de aarde, op die manier wilde weergeven. Vanaf dat moment ben ik 's morgens om vijf uur opgestaan, om een uur voor mezelf te hebben. Ik tekende of schilderde. Na zes uur ging het huishouden voor. Zo heb ik dat gedaan. Ik

Maria van Heeswijk:

Vanaf dat moment ben ik 's morgens om vijf uur opgestaan, om een uur voor mezelf te hebben. Ik tekende of schilderde. Na zes uur ging het huishouden voor

hoor van vrouwelijke kunstenaars dat ze hun kunst aan de kant schoven en dachten het later wel opnieuw op te kunnen pakken. En dan moesten ze er weer naar op zoek, omdat ze hun drive kwijt waren. Ik heb het aan de gang kunnen houden en naarmate de kinderen ouder werden kwam er alleen maar meer tijd. Bovendien kan ik meteen beginnen met werken, ik hoef echt niet te wachten op inspiratie.'

Maak je voornamelijk landschappen?

'Niet voornamelijk, maar ik plaats graag een persoon of een dier, of een aantal personen of een kudde in het landschap. Mijn collages gingen echt over mijn denken, de tijd en de evolutie, en vervolgens ben ik daarover ook gaan schilderen. Galeriehouder Lambert Tegenbosch kwam bij ons thuis, eigenlijk voor het werk van mijn man. Hij zag een van mijn schilderijen en vroeg: 'Schilder jij zo of is dat toeval?' Nee, zo schilderde ik. Als ik er dertig of veertig had, moest ik hem waarschuwen. Daarmee wilde hij graag een tentoonstelling inrichten. Dus ik schilderde door en kreeg mijn tentoonstelling. Er bleek belangstelling voor mijn werk te zijn, ik verkocht veel. Maar... het was alsof ze niet alleen zo'n schilderij maar ook mijn gedachten kochten. Dat maakte me heel claustrofobisch. Hoe moest ik verantwoorden dat een iemand anders een schilderij over wat ik denk in zijn huis hangt? Want hoewel alles wat ik lees over de kosmos en de aarde wetenschappelijke literatuur is en voor zover ik weet juiste informatie, is het wel zo dat ik de associaties maak en daar gingen mijn colla-

ges en schilderijen over. Bovendien was het alsof iemand die een doek van mij kocht eigenlijk een stuk van mijzelf wegekocht. Dat viel me zwaar. Ik durfde niet meer in de trein en zeker niet in een vliegtuig. Soms vluchtte ik met mijn kleine kinderen de supermarkt uit, dan kreeg ik gewoon geen lucht meer. Niet fijn, want ik wilde plezier hebben aan wat ik maak. Toen bedacht ik: als ik nu ga schrijven over wat ik denk en alleen schilder hoe mooi de wereld is? Dat vind ik echt. Als de mens zich gedraagt, vormen mens en wereld een prachtige combinatie.'

En dat werkte?

'Jazeker! Daarna wilde ik meteen op reis naar Vuurland, aanvankelijk met een vrachtauto vanuit Buenos Aires zodat ik in die wagen ook kon schilderen. Maar ik kreeg last van artrose en kon een periode nauwelijks lopen. Het moest anders. Ik kwam uit bij een cruiseschip dat vanuit Buenos Aires door Vuurland om Kaap Hoorn heen voer, door de Straat van Magelhaen uitkomend in Valparaiso, Chili. Zo kon ik tien dagen schrijven, en me afzonderen in mijn hut. Mijn man is meegereisd. Je moet je wel heel erg koest houden, zei ik, want ik wil mijn eigen werk doen. Dat heeft ie ook gedaan, bovendien had hij een muziekoptreden in Buenos Aires en later ook eentje in Valparaiso. Ik had het boek van Darwin van de Beagle al gelezen en bij me en daar was weer zo'n toevalsmoment: toen we 's morgens om vijf uur door het Beagle kanaal voeren, bleek dat exact 175 jaar te zijn

nadat Darwin daar was! Ik beschouw dat als een cadeau. Van wat ik daar heb beschreven en geschetst heb ik later zeker 25 schilderijen gemaakt en 50 boekjes met de hand geschreven met daarin mijn visie. Daarbij gevoegd zit een boekje met de schilderijen en ook mijn collages van 1980. Mijn gedachtes over tijd en evolutie, losgekoppeld van de beelden, mooi geordend in een boekje. Achterin noem ik een aantal krantenartikelen die mij interesseren.'

Zoals?

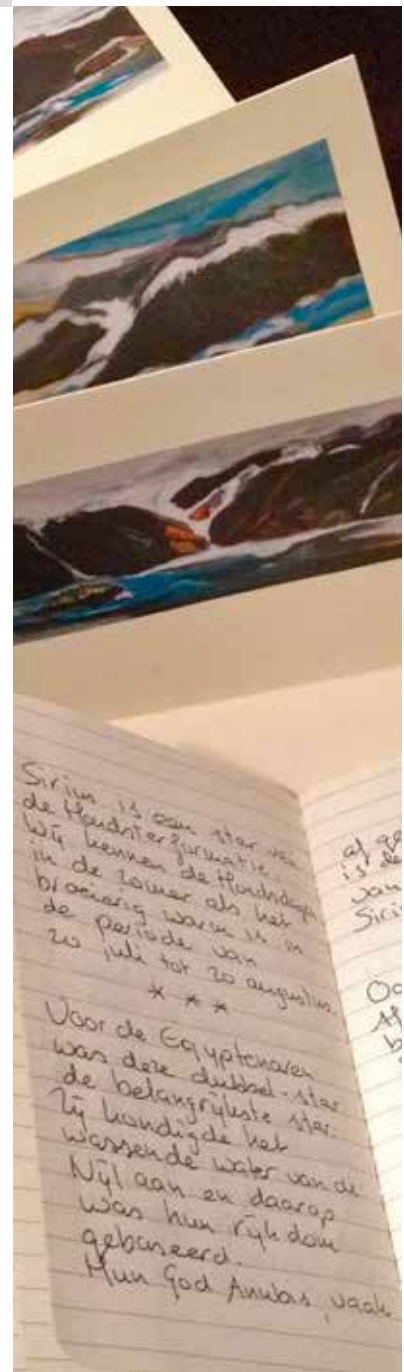
'Eén ervan gaat over de chimpansee, die zover geëvolueerd is dat hij klaar is om te gaan praten. Een ander ding is dat op de maan brandstof aanwezig is voor een tussenlanding naar Mars en verder het bericht dat er door de firma Monsanto anderhalf miljoen zaden van groenten en vruchten zijn opgeslagen op Spitsbergen. Met die losse regeltjes eindig ik mijn boekje, zo aangevend dat ik daarover verder wil gaan nadenken. Toen ben ik informatie gaan verzamelen over die anderhalf miljoen zaden, waarvan ik eerst dacht: oh wat goed! In geval van tsunami's of welke wereldrampen er ons ook te wachten staan, zijn in elk geval de zaden veilig. Tot ik al lezend ontdekte dat Rockefeller, Bill Gates en de regering van Noorwegen met hun geld in die zaadopslag zitten en dat Monsanto al het zaad van de wereld wil hebben om het genetisch te manipuleren. En dan duur verkopen aan mensen die honger hebben... Naar aanleiding daarvan heb ik met

wetenschappers op een boot rondom Spitsbergen gevaren, om die kluis waar dat allemaal is opgeslagen te zien. Je komt er natuurlijk niet dichtbij, het wordt zwaar bewaakt. Hierover wil ik weer een boekje schrijven. Niet om per se zeggen dat dit niet mag, maar juist over de vrijheid van het zaad. Want het ene zaad moet heel lang in het water liggen voordat het kan ontkiemen, het andere komt pas tevoorschijn als een boom verbrandt... Ik moet er eerst over nadenken, stof verzamelen. Van Spitsbergen heb ik inmiddels 25 schilderijen gemaakt en de tekst komt in m'n tweede handgeschreven boekje. Mijn bedoeling is die twee te bundelen en uit te geven.'

Zou je kunnen zeggen dat Darwin een inspiratiebron voor je is?

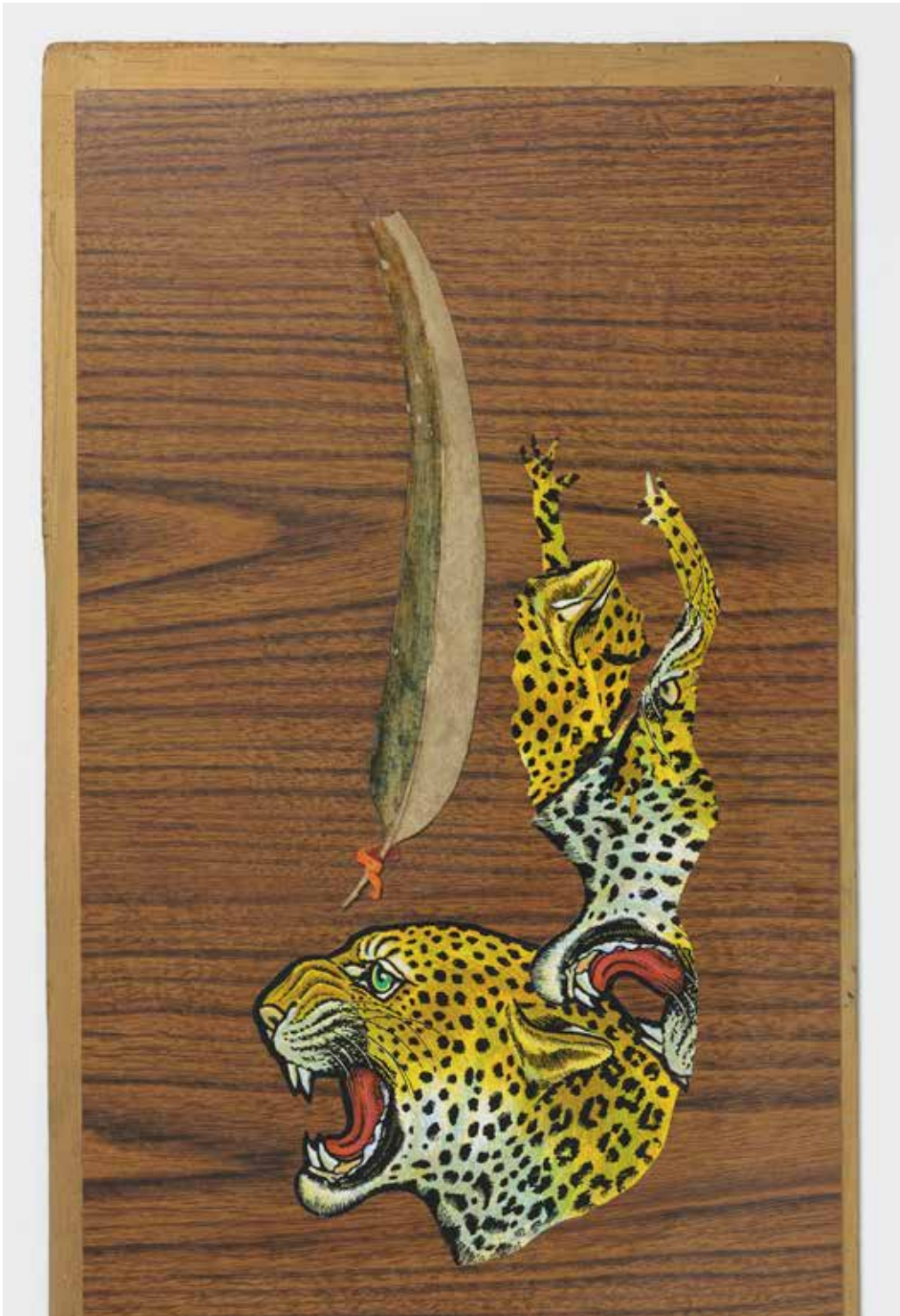
'In elk geval laat Darwin duidelijk zien hoezeer alles veranderd is. Zo nam hij oorspronkelijke Vuurlandbewoners mee aan boord van de Beagle. Eén daarvan heette Jemmy Button - zo genoemd omdat hij geruild is tegen een knoop. Hij heeft hem en twee anderen laten heropvoeden als Engels burger, met bolhoed en al, en ze spraken de taal perfect. Vervolgens zijn ze teruggebracht naar Vuurland. Dat hebben ze niet overleefd, ze konden niet meer terug naar waar ze vandaan kwamen. De bewoners van Vuurland spraken met onomatopée, ze hadden klanken die gerelateerd waren aan wat ze deden. Het leek alsof ze alleen maar geluid uitstootten dat kant noch wal raakte. Toen een missionaris hun het Weesgegroot voorzegde, konden ze het onmiddellijk reproduceren waardoor de man dacht dat er een wonder gebeurd was. Maar ze konden doodgewoon direct overnemen wat er gezegd werd. Jemmy Button en zijn kompanen konden dat na een aantal jaren al niet meer, zo makkelijk kan een mens veranderen. En nu, 175 jaar later, zijn er geen Vuurlandbewoners meer, ze zijn uitgestorven. Daar sta je toch van te kijken! In die zin is Darwin voor mij een voorbeeld, doordat ik zelf op die manier verder kan denken. De evolutie gaat blijkbaar zo snel dat door mijn hoofd schiet: wanneer verliezen wij onze kleinteen? Dat is één ding, maar wat gebeurt er eigenlijk als wij zoals in deze tijd met een vinger alles aan de gang kunnen zetten wat we aan kennis willen vergaren? Wat doet een instrument als een smartphone? Ik heb er geen belang bij, maar wil de tijd nemen er langer over te denken. Úren kan ik dat doen.'

Jouw uitgangspunt lijkt meer bij een wetenschapper dan bij een kunstenaar te passen. Het is misschien nogal stereotiep, maar voor mij hoort bij een kunstenaar het voelen en bij een wetenschapper het

denken.

'Daar heb ik ooit ook iets mee gedaan, dat is alweer langer geleden. Ik nodigde vier wetenschappers uit, ieder van een andere richting. Er was een astronoom, een bioloog, een kwantum mechanicus en geoloog. Elk mocht twee keer een kwartier spreken over zijn visie op de evolutie. De sprekers zaten in de hoeken van de zaal en het publiek zat in het midden; tijdens het luisteren moesten ze steeds hun stoel draaien. Binnen twee uur had je vanuit vier verschillende wetenschappelijke richtingen een visie. En zelf had ik vier grote schilderijen opgehangen waarop ik ontmoetingen tussen wetenschappers en kunstenaars afgebeeld had.'

Vertel nog eens een leuk reisverhaal?

'In 1979 waren mijn man en ik voor filmopnames in Ierland. Ik had een boek bij me over de ster Sirius, die veel invloed op de aarde heeft. We zaten in een afgelegen gebied en in Ierland kun je de sterren sowieso veel beter zien dan hier. Ik zocht de Hondsterformatie waarvan Sirius onderdeel is, die zag ik staan. Maar Sirius was er niet. Elke nacht keek ik naar de sterren, maar hij kwam niet tevoorschijn. Tot de ochtend dat wij teruggingen. We stonden vroeg op om de boot te halen, ik keek weer naar de sterren, en... daar was ie! Terwijl we naar de boot reden zag ik iets aan de hemel staan waardoor ik riep: Stop! Wat is dit! We zagen een prachtige liervorm van licht, de zon was al aan het opkomen en die vorm stond er als het ware naast. Het leek of hij met kracht naar beneden viel, alsof er een soort brandkern in zat. We pakten de camera waar gelukkig nog film in zat, zoomden in en filmde dat die liervorm zich als een ovaal sloot. Hij draaide naar rechts, naar links, kantelde, werd een platte streep en verdween achter de horizon. Dat alles duurde een kwartier, we hebben ongeveer een minuut van alle fases op film. Toen het klaar was zeiden we: wat wás dat nou?'

Een ufo!

'Inderdaad! Het jaar daarna gingen we naar San Francisco voor filmles. Daar namen we contact op met de NASA. Want terwijl die lichtvorm te zien was, vlogen er vogels in een v-vorm voor en er was ook een vliegtuig

met een enorme rookpluim, zo'n vapertrail. Wij hadden bedacht dat een instantie als NASA gemakkelijk uit kon zoeken welk vliegtuig daar op dat tijdstip was. Daaraan zouden ze kunnen relateren hoe ver weg die lichtvorm was, ook aan de hand van de vogels. We hadden een kopie van de film meegenomen, het origineel zat opgeborgen in een kluis bij een bank.

Ze kwamen met drie man, spoelden de film heen en weer en wilden hem graag hebben voor onderzoek. Na twee maanden kregen we een uitnodiging, ik had speciaal een taperecorder gekocht om te kunnen opnemen wat er gezegd werd. We hebben wel alle spaceshuttles gezien die bij de NASA lagen, maar kregen niet meer uitleg dan: jullie hebben een ufo gezien, het is geen weersomstandigheid en ook geen vliegtuig. Overigens hadden ze wel een beeldje uit die kopie gehaald. Later las ik in dat boek over Sirius dat ie een aantal weken per jaar weg is en dan komt ie op met de zon om er de rest van het jaar te staan. Precies op die dag dat Sirius terugkwam hebben wij die lichtvorm gezien. Ik heb toen een tableau vivant gemaakt die over de tijd ging en dan eindigde ik altijd met het projecteren

van die film. Ik hoopte dat misschien iemand uit het publiek meer informatie zou kunnen geven, maar ben er niet verder mee gekomen.'

Heb jij eigenlijk op de kunstacademie gezeten?

'Eventjes! Ik heb een jaar Sint Joost academie in Breda gedaan, en nog een stukje tweede jaar. In eerste instantie studeerde ik binnenhuisarchitectuur, daar zaten vooral mannen. Nadat de leraar kleurenleer dood ging, zeiden ze tegen mij: vertel jij maar aan die mannen hoe je met kleur om moet gaan. Een beetje raar. Intussen werkte ik veel met plakplastic en viltstiften, collage-achtig en dat werd toen niet zo gewaardeerd. Per vak keurde men mijn werk steeds af, totdat bij de eindpresentatie bleek dat het één geheel was. Men vond het heel eigenzinnig en ineens kreeg ik goede punten. Toch besloot ik voor mezelf verder te gaan, ik ben dus autodidact op dat gebied. Eer dat je eruit bent hoe je bijvoorbeeld olieverf moet gebruiken, ben je heel veel grijze schilderijen verder. Je moet leren hoe je de kleur moet behouden. Ik heb me al dat grijs veroorloofd en langzaam aan kreeg ik het in mijn vingers. Toen ben ik ook gaan bestuderen wat kleur feitelijk is, onder andere met de kleurenleer van Goethe, heel mooi. En ik kocht een prisma om de breking van het licht te bekijken. We hebben kleur omdat we dag en nacht hebben. De kleur ontstaat op de grens van zwart en wit of op de grens van wit en zwart. Dat is een heel verschil. Ik pas dat toe in mijn schilderijen. Als ik een zwart berglandschap met daarachter een witte lucht zie, zie je op de contour van de zwarte berg naar de witte lucht toe kleuren als lila en blauw. Net als bij de nacht die in de dag overgaat, dan heb je in de ochtend lila en blauw. Ga je van een wit meer naar een zwarte berg, heb je op de rand van het witte meer naar de zwarte berg rood- en geeltinten. Van de dag naar de nacht gaande, zijn er rode en gele tinten bij de zonsondergang. Dat is mijn geheim dat ik graag prijsgeef. Ik vind het prachtig.'

Kijk je echt altijd zo?

'Ik reis áltijd met een prisma, kijk er doorheen naar een landschap en dat pas ik toe in mijn schilderijen. Vanuit zwart-wit denkend - ook heel mooi hoor in een schilderij, op zo'n plek kun je eventjes tot rust komen - om er dan vervolgens met een kleur in te gaan. Een zwart-wit dier, denk aan een Lakenvelder of een tapir of als mensen zwart-wit dragen; ook daarbij weet ik dat die kleuren er zijn, al neem je ze misschien niet bewust waar. Verder kan ik heel makkelijk dingen wegfilteren. Ik kijk naar iets en vind alleen dát stukje mooi. Stel je voor dat er een lelijk gebouw achter staat,

Maria van Heeswijk:

De kleur ontstaat op de grens van zwart en wit of op de grens van wit en zwart. Dat is een heel verschil.

dat zie ik dan niet.

Ik maak schetsjes als ik reis en noteer de kleuren erin. Die werk ik uit met olieverf. Daar moet je geduld voor hebben, elk van mijn doeken heeft zeker vijf, zes lagen. Als de schets goed is, weet ik dat het alleen maar mooier wordt. Ik vind het fijn mensen een landschap in te trekken en met de kleur rood trek je het oog heel gemakkelijk ergens naar toe. Vervolgens moet het zich aangenaam kunnen bewegen binnen het schilderij. Dus als ik aan het schilderen ben, betrap ik mezelf erop dat ik rechts in een hoek aan het schilderen ben en links in een hoek kijk. Ik houd het doek continu in de gaten, zodat het je er nog steeds in kan zuigen. De laatste jaren ontdekte ik dat mijn rechterhand - ik ben rechtshandig - exact doet wat ik denk. Ik hoef niet te aarzelen of de cirkel wel een cirkel wordt, dat wordt ie gewoon. Het is zelfs zo dat als ik mijn linkerhand op mijn rug leg, ik nog trefzekerder kan werken. Dus wat ik denk dat ik wil schilderen, komt er gewoon uit. Het is een verlengstuk van mijn gedachten.'

Je kijkt door je prisma, de schetsjes die je qua kleur invult... Je bent heel doelgericht.

'Oh ja, ik heb een plan. Ook bij die muurschildering van tien meter (zie het leuke filmpje: <http://www.mariavanheeswijk.nl/muurschildering.html>). Ik zette hem heel snel op en verlies me zeker niet in details. Als je een detail in zo'n groot werk aanbrengt, gaat het oog van de toeschouwer enkel daarnaar staren, terwijl het stuk overal dezelfde uitstraling moet hebben. Ik wilde het in drie dagen doen en werkte met acrylverf en verfrollers. Ik heb de kracht van dat stuk pier van Oostende willen neerzetten. Het was een feest te ontdekken dat ik dit kan! Ik maakte vaker grote schilderijen, maar dit is het grootste ooit. Kleine schilderijtjes of groot werk, qua tijd maakt het niks uit. Maar vooral na mijn Vuurlandperiode zijn mijn doeken groter geworden, omdat ik wilde dat mensen er in zouden kunnen wandelen. Ook ontdekte ik gaandeweg bij het afbeelden van bomen mijn eigen verlangen erin te willen. Dat kan niet, maar erónder gaat beter. Dus zorgde ik voortaan dat elke ruimte onder een boom anders is, met z'n eigen kleurschakering, zodat je als toeschouwer kunt kiezen waar je naar binnen gaat. Qua silhouet zijn het bijna kleine huisruimtes waar je in een bepaalde sfeer kunt onderduiken.'

En je werk over Spitsbergen...

'... gaat over wat me raakt en waarover ik me zorgen maak, niet over dat ik er niets aan kan doen. Want ik vind dat ik er op mijn manier wél iets

Muurschildering van tien meter:

mee kan. Als mensen aan mijn schilderijen zien hoe mooi alles is, gaan ze er misschien ook over nadenken. Al die dingen houden me enorm bezig, en ik vind dat iedereen het dient te weten. Het hoort in de krant, 90% procent van de mensen weet er niets van! Toch: ik heb schoonheid hoog in mijn vaandel en als je alleen in narigheid duikt, loop je daaraan voorbij. De wereld is zoals ze is, de schoonheid ervan kun je uitdrukken en verder neem je enkel waar. Het woord 'mooi' spreek ik maar al te graag uit.' Op de vraag wat ze nog graag zou willen realiseren, zegt Maria: 'Ik denk dat als ik met elk mens in de wereld afzonderlijk zou kunnen praten, iedereen het in wezen met elkaar eens zal blijken te zijn. Van daaruit zou je veel kunnen veranderen.' En op nuchtere toon er achteraan: 'Maar dat is onmogelijk.'

Tekst: Simone Thomasse

Fotografie: uit bezit Maria van Heeswijk

Gepubliceerd op www.bewustzijnonline.nl

Wil je elke maand (gratis) BewustZijnOnline ontvangen stuur dan een mailtje naar: bewustzijnonline@gmail.com

